

İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları*

Democracy Perceptions of Eight Grade Students

Elif KALDIRIM

GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Ankara-TÜRKİYE, elif@gazi.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma İlköğretim 8. sınıf kademesindeki öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi müfredatı içerisinde yer alan demokrasi ile ilgili kavramları nasıl algıladıkları ve bu kavramlarla ilgili mevcut algılamalarında nelerin etkili olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır.

Öğrencilerin demokrasi algılarını tespit için anket uygulanmıştır. Ankara ilindeki 12 okuldan toplam 464, 8. sınıf öğrencisi çalışma kapsamı içerisinde yer almaktadır.

Öğrencilerin demokrasi kavramı içerisinde eşitlik, siyasi partiler, özgürlük ve milli egemenlik ile ilgili bazı konuları yanlış algıladıkları bulunmuştur. Öğrencilerin demokrasi algılarını en çok etkileyen faktör ise anne ve babanın eğitim düzeyidir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Demokrasi Eğitimi, Demokrasi Algısı, İlköğretim

ABSTRACT

This study aims to determine how the students who are in the eight grade of primary school perceive the concept democracy which takes place in the curriculum of Social Studies education and what are the things effective on their present perceptions about these concepts.

In order to detect students' perceptions related to democracy, a questionnaire has been prepared. This study has been applied to 464 eighth year students from twelve primary schools in Ankara in 2001-2002 Spring Semester.

---

* Bu çalışma, 20-21 Mayıs 2004 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi tarafından düzenlenen "Uluslar arası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuştur.

The results showed that student's perceptions of some subjects like equality, political party, liberty and national sovereignty are wrong. Parents' education seems to be the most effective factor on student's perceptions of democracy.

Key words: Democracy, Democracy Education, Democracy Perception, Primary School

1. Giriş

Üzerinde hemfikir olunan tanıma göre demokrasi, halkın kendi kendini yönetmesidir. Demokrasi, sözcük anlamı halk yönetimi olan bir siyasal bilim terimidir. Kökünü eski Yunanca'daki "demokratia" sözcüğünden almaktadır. Eski Yunanca'da demos halk, kratos yönetim anlamına gelirdi.

Demokrasinin en ünlü ve bugün için geçerliliğini koruyan tanımını Amerikan Başkanlarından Abraham Lincoln yapmıştır: "Demokrasi, siyasi iktidarın toplumda, toplum için, bizzat toplum tarafından kullanılmasıdır."

Şaylan'a göre bir siyasi rejimin demokrasi olarak nitelenebilmesi için dört temel özelliğe sahip olması gerekir; bunlardan birincisi seçim ve temsil ilkesi, ikincisi insan haklarına verilen öncelik, üçüncü ilke hukukun üstünlüğü, dördüncü ilke çoğulculuktur (Şaylan, 1998:10-11).

Demokrasi ve cumhuriyet ilkeleri, çağdaş toplum düşüncesinin temellerini oluşturur. İnsan haklarına dayalı demokratik toplum yapısı; insanın odak alındığı, demokratik, laik sosyal hukuk devletinin işlerlik kazandığı, her alanda insanca yaşama ve gelişmenin temel amaç ve hedef olduğu, katılım, dayanışma ve paylaşmanın toplumsal bütünleşmeyi sağladığı, karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün ilişkilerde temel olduğu, sorumluluk sahibi ve bilinçli vatandaşların etkili olduğu bir toplum düşüncesini gerektirir (Çılga, 2001:69).

Demokrasiyi sadece bir hükümet biçimi olarak kabul edip, bu yönüyle ele alanların yanı sıra "bir yaşayış felsefesi ve yaşayış şekli" olarak kabul edilip bu yönüyle ele alanlar da olmuştur. Demokrasi denemelerinde başarılı olmak isteyen toplumların ikinci anlayış üzerinde ısrarla durmaları gerekmektedir. Zira demokrasi denemelerinde başarıya

ulaşabilmek için halkın yaşayış biçiminde adım adım da olsa demokratikleşme yönünde değişmelerin yer almasına ihtiyaç vardır (Büyükkaragöz, 1989:67).

Demokrasilerde esas olan insan hürriyetidir. İnsan hürriyeti ise yine insanın haklarını kullanabildiği ölçüde söz konusu edilir. Haklarını kullanamayan insanların hürriyeti de olamaz. Demokrasi insanlara haklarını kullanma imkan ve şartlarını sunan bir sistemdir. Sistemin özü hoşgörüdür. Demokratik hoşgörü insanların birbirine tahammüllü olmasını sağlar. Buna göre demokrasi, hoşgörü ve hürriyet sistemidir (Doğan,2001,192).

Demokrasi, insanlığın ulaştığı en üstün yönetim ve yaşam biçimidir. Eşit, özgür ve bağımsız bireylerle sosyal grupların yaygın katılımı ile gerçekleştirilen çağdaş demokrasiler, özellikle Cumhuriyetin kuruluşundan beri Türk Toplumunun “ideali” olmuştur.

2. Eğitim ve Demokrasi

Eğitimin genel amacı yetişmekte olan bireylerin topluma sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum sağlamalarını gerçekleştirmektir. Eğitim bireye toplumsal hayatta yaşayabilmesi için gerekli olan bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırır (Atasoy, 1997,9).

Demokrasi ile eğitim arasındaki ilişkiyi ilk olarak John Dewey, 1916 yılında yayınladığı “Demokrasi ve Eğitim” eserinde ele almıştır. Ona göre eğitimin, bireyin yaşam biçimine yön vermesi ve buna dönük yöntemleri kullanması gerekmektedir. Dewey, okulda kazanılan bilginin, etkinliklerle ya da mesleklerle bağlantısının kurulması ve yaşamla bütünleşen bir ortamda verilmesi ile bunun sağlanabileceğini savunmuştur (Geray, 1993,96).

“Çoğu eğitimci; demokratik teori, değer ve inançlar ile eğitim arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadırlar. Örneğin, Goodlad, sosyal ve politik demokraside eğitimi incelemiş ve eğitimle demokrasi arasında içinden çıkılmaz bir ilişkinin olduğunu ifade etmiştir” (Rainer ve Guyton, 1999,121-122; aktaran Yeşil, 2002,41).

Demokrasinin gelişmesi büyük ölçüde eğitimle ilgilidir. Şüphesiz, hükümetlerin tutumu, siyasal partilerin bu konuda gösterdikleri titizlik ve içtenlik de demokratik rejimin ve hayat biçiminin yerleşmesinde önemli rol oynar (Oğuzkan, 1989,144).

Bir toplumda iyi bir demokrasinin var olabilmesi için kuşkusuz yasal düzenlemeler gereklidir. Fakat, demokratik bir toplum olabilmek için sadece yasal düzenlemeler yeterli değildir. Bir toplum demokratik, çağdaş bir anayasa oluşturabilir; bunu yürürlüğe koyabilir; fakat uygulamada iyi bir demokrasinin gereklerini yerine getirememiş olabilir. Çünkü demokrasi, demokratik değerlere sahip, demokratik yollarla düşünen, demokratik davranış biçimlerini benimsemiş insanlar da istemektedir. Çünkü bir ülkenin insanların tutumlarının demokratiklik düzeyi ile, ülkedeki demokrasinin uygulanma düzeyi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki eğitimi yakından ilgilendirmektedir (Bülbül, 1989,149).

1739 sayılı yasada Türk Millî Eğitiminin genel ilkeleri yer almaktadır. Bu 14 temel ilkeden 8. madde, “demokrasi eğitimi”ni içerir. Vatandaşlara kazandırılacak “demokrasi bilinci”nin, özgür ve demokratik bir toplum düzenini yaratmada “demokrasi eğitimi”nin önemi vurgulanır.

Demokratik eğitimin çerçevesi yasa ve yönetmeliklerle çizilmiştir. Demokrasi bilincini öğrencilere kazandırmak yasal bir zorunluluktur. Eğer demokrasiyi yaşamak, giderek daha demokrat bir ulus olmaya yönelmek istiyorsak öğrencilerimizi daha demokrat yöntemlerle, demokrat bir ortamda yaşatarak yetiştirmek zorundayız (Bilgen, 1994,27).

Demokrasi; demokrasiyi yerleştirecek, koruyacak ve güçlendirerek yaşatacak yurttaşların varlığı halinde güvencededir. Demokrasiye sahip çıkacak insanlardan oluşmayan toplumlarda demokrasi yaşayamaz ve kolaylıkla otokrasiye dönüşebilir. Her yönetim biçimi kendisini yaşatacak bireyler yetiştirmeyi hedefler. Demokrasi ile yönetilen toplumların da demokrasi eğitimi yoluyla demokrasiyi yaşatacak insanlar yetiştirmesi gerekir. Demokrasi eğitimi; bireyleri, insan hak ve özgürlüklerini bilen, benimseyen, saygı duyan ve savunan “etkin yurttaş”lar haline getirmeyi hedefler (Gülmez, 1994:7).

3. Problem

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramı ile ilgili algıları ne düzeydedir ve bu algıları etkileyen faktörler nelerdir?

3.1. Alt Problemler

1. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin algıları ne düzeydedir?
2. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin algıları, onların cinsiyetlerine göre değişmekte midir?
3. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin algıları, anne ve babalarının eğitim düzeyine göre değişmekte midir?
4. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin algıları, okullarının sosyoekonomik düzeyine göre değişmekte midir?

4. Yöntem

Bu çalışma bir alan araştırmasıdır. Alan araştırması, resmi bir kuruluşun yani kamu kuruluşu ve benzerlerinin belli bir zamanda olay ve olguların doğal koşullar altında gerçek durumunu saptamak üzere, toplum evreninden seçilen bir örneklemden elde edilen verilere dayalı yapılan bir araştırma biçimi olarak tanımlanabilir (Arseven,2001,24).

Öğrencilerin demokrasi algılarını belirlemek amacıyla anket uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini, Anakara İli, Yenimahalle İlçesi ve Çankaya İlçesinde bulunan MEB'e bağlı 11 devlet ve bir özel okuldaki 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Örneklemin tespitinde oranlı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evrendeki bütün kümelerin tek tek (bütün elemanlarıyla birlikte) eşit seçilme şansına sahip oldukları durumda yapılan örnekleme küme örnekleme denir (Karasar,1999,114). Örneklem seçiminde şu aşamalar takip edilmiştir: Ankara'da bulunan ilköğretim okulları belirlenmiştir. Belirlenen okullar buldukları semte göre üst-orta-alt olmak üzere üç

sosyoekonomik yapıda sınıflandırılmıştır. Tesadüfi örnekleme yöntemi ile her sosyoekonomik düzeyden okullar belirlenmiştir. Belirlenen ilköğretim okullarından 8. sınıf öğrencilerinden yine tesadüfi örnekleme yöntemi ile yeterli sayıda öğrenci seçilerek anketler uygulanmıştır.

Veri toplama aracı International Association For The Evaluation Of Educational Achievement (IEA)'in "Civic Education Study" adlı çalışmasından da yararlanarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Veri toplama formu başlıca iki bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde, öğrencilerle ilgili tanımlayıcı özellikler bulunmaktadır. İkinci bölümünde öğrencilerin demokrasi ve onu etkileyen faktörler hakkında neler düşündüklerini belirleyebilmek için 22 soru sorulmuştur. Bu sorular demokrasinin temel ilkeleri olan dört alt boyuttan oluşmaktadır; Egemenlik, Siyasi Partiler, Özgürlük ve Eşitlik.

Geliştirilen veri toplama planı, uygulamaya aktarılmadan önce, bir "öndenmeden" geçirilmiştir. Öndeneme sonunda aksayan yönler bulunarak düzeltilmiş ve asıl uygulamaya ondan sonra geçilmiştir.

Veri toplama aracının güvenilirlik katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır. Veri toplama aracında bulunan maddelerin, ölçme amacına uygun olup olmadığı, ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediğinin saptanması amacıyla veri toplama aracı uzman kişiler tarafından incelenmiştir. İnceleyen uzmanların görüşleri doğrultusunda veri toplama aracına son şekli verilmiştir.

5. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi; "İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin algıları ne düzeydedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu probleme cevap aranırken yapılan yüzde ve frekans sonuçları Tablo-1'de gösterilmiştir. Tablo-1'de da görüldüğü gibi bu bölümde öğrencilere 22 durum verilerek öğrencilerden bunların demokrasiye iyi veya kötü nasıl etki edeceğini belirtmeleri istenmiştir.

Tablo-1. Öğrencilerinin Demokrasi Kavramını Algılama Düzeyine İlişkin Dağılım

Boyut	İfadeler	Demokrasi için kötü		Kararsızım		Demokrasi için iyi		— x
		f	%	f	%	f	%	
Eşitlik	1. İnsanın siyasi ve sosyal haklara sahip olması	15	3.2	24	5.2	423	91.6	2.88
	2. Kadın ve erkeklerin aynı haklara sahip olması	36	7.8	24	5.2	401	87.0	2.79
	3. İnsanlar arasındaki gelir farkı azalır	126	27.5	102	22.2	231	50.3	2.23
	4. Kadınlar için adaletsiz olan kanunlar değiştirilirse	113	24.9	57	12.6	283	61.0	2.38
	5. Zengin insanların hükümet üzerindeki etkisinin fazla olması	361	78.5	57	12.4	42	9.1	1.31
Siyasi Partiler	6. Politikacılar devletteki işlere ailelerini yerleştirirse	345	74,5	81	17,5	37	8,0	1.33
	7. Mahkeme ve hakimler kararlarında siyasilerden etkilenirse	319	68,9	87	18,8	57	12,3	1.43
	8. Siyasi partiler önemli konularda farklı görüşlere sahip olursa	163	36,1	105	23,3	183	40,6	2.04
	9. Bütün televizyonlar siyasi partiler hakkında aynı şeyi söylerse	229	50,2	125	27,4	102	22,4	1.72
	10. Vatandaşlar siyasi liderleri özgürce seçebilmesi	32	7,0	49	10,7	377	82,3	2.75
	11. Seçimlerde oy kullanmamak	290	62,8	43	9,3	129	27,9	1,65
Özgürlük	12. Herkes fikrini özgürce açıklayabilirse	15	3,3	34	7,4	412	89,4	2,86
	13. Bir şirket bütün gazeteleri satın alırsa	266	58,0	128	27,9	65	14,2	1,56
	14. İnsanların katılması için çok sayıda organizasyonun olması	37	8,0	79	17,1	345	74,8	2,67
	15. Toplumun gelir düzeyinin düşük olması	361	78,3	64	13,9	36	7,8	1,30
	16. İnsanlar adaletsiz bulduğu bir kanunu kanunlar çerçevesinde protesto ederse	71	15,5	84	18,3	303	66,2	2,51
	17. İnsanlar düşüncelerini söylemekten çekinmesi	381	83,0	34	7,4	44	9,6	1,27
	18. İnsanlar farklı görüşlere sahip olması	76	16,6	81	17,7	301	65,7	2,49
Millî Egemenlik	19. İnsanların kararlarının başkaları tarafından belirlenmesi	374	80,8	42	9,1	47	10,2	1,29
	20. Din ve devlet işlerinde ayırım olması	119	25,8	76	16,5	267	57,8	2,32
	21. Hükümet liderlerine sorgusuz güvenilmesi	255	56,7	107	23,8	88	19,6	1,63
	22. Hükümet, bizim yeni yasalar konusunda ne düşündüğümüze önem verirse	48	10,4	37	8,0	375	81,5	2,71

Eşitlik alt boyutunda; öğrencilerin büyük bölümünün demokrasi ile siyasi ve sosyal haklar arasındaki ilişkiyi kavradıkları (%92) ve kadın erkek eşitliğinin demokrasi için önemini farkında olduğu (%87) görülmektedir (Madde 1 ve 2). Öğrencilerin yarısının demokrasi ile sosyal adalet arasındaki bağlantıyı kuramadığı görülmektedir (Madde 3). Kadınlar için adaletsiz olan kanunlar değiştirilirse demokrasi için iyi olur diyenlerin oranı %61'dir. Demokrasi için kötüdür diyenlerin oranı %25'tir (Madde 4). Öğrencilerin yaklaşık beşte birinin (%22) zengin fakir ayrımı yapmaksızın herkesin eşit olduğu ve eşit haklara sahip olduğu konusundaki eksiklikleri olduğu görülmektedir (Madde 5).

Siyasi partiler alt boyutunda; öğrencilerin dörtte birinin siyasi partilerin uyması gereken kuralları tam olarak kavramadığını göstermektedir (Madde 6). Öğrencilerin üçte birine yakınının (% 33) yargının bağımsız olması ve siyasetten etkilenmemesi gerektiği konularında eksiklikleri olduğu görülmektedir (Madde 7). Öğrencilerin %41'inin, demokrasilerde farklı görüşlerin olabileceği ve bunun olumlu bir durum olduğu konusunda bazı eksiklikleri vardır (Madde 8). Bütün televizyonların siyasi partiler hakkında aynı şeyi söylemesine öğrencilerin %50'si demokrasi için kötü cevabını vermiştir (Madde 9). Öğrencilerin %82'si vatandaşların siyasi liderleri özgürce seçebilmelerinin demokrasi için iyi olacağı görüşündeler (Madde 10). Öğrencilerin üçte birinden fazlasının (%37) seçimlerin ve seçimlere katılımın önemini farkında olmadığı görülmektedir (Madde 11).

Özgürlük alt boyutunda; öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 90) fikir özgürlüğünün önemini farkındadır (Madde 12). Öğrencilerin %42'si demokrasi için basın hür ve tekelleşmeden uzak olması gerektiğini bilmemektedir (Madde 13). Öğrencilerin beşte birinin demokrasilerde çeşitliliğin önemi ve örgütlenme özgürlüğünün önemini farkında olmadığı görülmektedir (Madde 14). Öğrencilerin yaklaşık beşte biri (%22) toplumun gelir düzeyinin düşük olmasının demokrasi için kötü olacağı sonucuna ulaşamamıştır (Madde 15). Öğrencilerin üçte birinin fikirlerini açıklama yada sorunların çözümüne katılmanın önemi konusunda eksiklikleri olduğunu göstermektedir (Madde 16). Öğrencilerin beşte birine yakını (%17) düşünce özgürlüğünün demokrasi için

öneminin farkında değildir. Öğrencilerin üçte birine yakını (%34) hoşgörü ilkesini tam olarak anlamadığı görülmektedir (Madde 18).

Millî egemenlik alt boyutunda; öğrencilerin yaklaşık beşte biri (%19) insanların kararlarını kendilerinin vermesi gerektiğini ve bunun demokrasi için öneminin farkında olmadığı görülmektedir (Madde19). Öğrencilerin %43'ü demokrasi ile laiklik arasındaki ilişkiyi kuramadığı görülmektedir (Madde 20). Öğrencilerin neredeyse yarıya yakını (% 44) egemenlik yetkisini bıraktığı kişilerin denetlenmesi, sorgusuz güvenilmemesi gerektiğinin farkında değildir (Madde 21). Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%82) halkın düşüncelerine önem verilmesi ve bunun demokrasi için önemli olduğunun farkında olduğu görülmektedir (Madde 22).

Araştırmanın ikinci alt problemi; “İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin algıları, onların cinsiyetlerine göre değişmekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme cevap aranırken yapılan t-testi sonuçları ile ilgili istatistikler Tablo-2’de gösterilmiştir.

Tablo-2. Cinsiyete Göre Demokrasi Kavramı Algıları

Boyutlar	Kız			Erkek			t	sd	p
	N	$\bar{x}$	S	N	$\bar{x}$	S			
Eşitlik	233	2.68	.34	231	2.51	.36	4.887	462	.000
Siyasi partiler	233	2.47	.36	231	2.42	.41	1.514	462	.131
Özgürlük	233	2.64	.31	231	2.61	.36	1.004	462	.316
Millî Egemenlik	233	2.62	.40	231	2.43	.44	4.719	462	.000

Eşitlik boyutunda kız ve erkek öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır [$t_{(462)} = 4.887, p < .05$]. Bu alt boyutta kız öğrencilerin görüşlerinin ortalaması 2.68 iken, bu değer erkek öğrencilerde 2.51 olmuştur. Aradaki sayısal farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bulgu, demokrasilerde eşitlik ilkesini kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha iyi anladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Siyasi partiler boyutunda, kız ve erkek öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur [$t_{(462)} = 1.514, p > .05$]. Bu alt boyutta kız öğrencilerin görüşlerinin ortalaması 2.47 iken, erkek öğrencilerin görüşlerinin ortalaması 2.42 olmuştur. Aradaki

sayısal farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, siyasi partiler boyutuna ilişkin tüm öğrencilerin görüşlerinin, cinsiyetlerine bakmaksızın, benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir. Cinsiyet değişkeni, bu boyuta ilişkin algıları etkileyen bir değişken olmamıştır.

Özgürlük boyutunda, kız ve erkek öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur [$t_{(462)} = 1.004, p > .05$]. Bu alt boyutta kız öğrencilerin görüşlerinin ortalaması 2.64 iken, erkek öğrencilerin görüşlerinin ortalaması 2.61 olmuştur. Aradaki sayısal farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, özgürlük boyutuna ilişkin tüm öğrencilerin görüşlerinin, cinsiyetlerine bakmaksızın, benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir. Cinsiyet değişkeni, bu boyuta ilişkin algıları etkileyen bir değişken olmamıştır.

Egemenlik boyutunda kız ve erkek öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır [$t_{(462)} = 4.719, p < .05$]. Bu alt boyutta kız öğrencilerin görüşlerinin ortalaması 2.62 iken, bu değer erkek öğrencilerde 2.43 olmuştur. Aradaki sayısal farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bulgu, demokrasi için egemenliğin önemini kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha iyi algıladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Bu sonuç öğrencilerin demokrasi kavramına ilişkin algılarının siyasi partiler ve özgürlük boyutlarında cinsiyete göre değişmediğini; eşitlik ve millî egemenlik boyutlarını ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranlara daha doğru algıladıklarını göstermektedir. Bu sonuç Atasoy (1997) ve Büyükkaragöz'ün (1989) kız ve erkek öğrenciler arasında, demokratik tutum ve davranışlar açısından kızlar lehinde anlamlı farklılık bulduğu çalışmaları destekler niteliktedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi; "İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin algıları, anne ve babalarının eğitim düzeyine göre değişmekte midir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme cevap aranırken yapılan anova sonuçları ile ilgili istatistikler Tablo-3'te gösterilmiştir.

Tablo-3: Anne Eğitim Düzeyine Göre, Öğrencilerin Demokrasi Kavramı Algıları

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark*
Eşitlik	Gruplararası	2.467	2	1.234	12.603	.000	1-2
	Gruplarıçi	43.067	440	0.097			1-3
	Toplam	45.535	442				
Siyasi Partiler	Gruplararası	3.872	2	1.936	13.981	.000	1-2
	Gruplarıçi	60.929	440	.138			1-3
	Toplam	64.801	442				
Özgürlük	Gruplararası	2.467	2	1.234	12.603	.000	1-2
	Gruplarıçi	43.067	440	0.097			1-3
	Toplam	45.535	442				
Millî Egemenlik	Gruplararası	2.866	2	1.433	8.293	.000	1-3
	Gruplarıçi	76.035	440	.173			
	Toplam	78.901	442				

*1=ilköğretim, 2=ortaöğretim, 3=yükseköğretim

	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	S
Eşitlik	1. İlköğretim	207	2.54	.36
	2. Ortaöğretim	120	2.63	.34
	3. Yükseköğretim	116	2.69	.40
	Toplam	443	2.61	.37
Siyasi Partiler	1. İlköğretim	207	2.36	.42
	2. Ortaöğretim	120	2.48	.30
	3. Yükseköğretim	116	2.59	.35
	Toplam	443	2.46	.38
Özgürlük	1. İlköğretim	207	2.57	.34
	2. Ortaöğretim	120	2.66	.31
	3. Yükseköğretim	116	2.74	.27
	Toplam	443	2.64	.32
Millî Egemenlik	1. İlköğretim	207	2.46	.43
	2. Ortaöğretim	120	2.55	.37
	3. Yükseköğretim	116	2.66	.43
	Toplam	443	2.54	.42

Demokrasi kavramı eşitlik alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-440)} = 6.641, p < .05$]. Anlamlı

farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey-HSD Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçlarına göre, annesi ilköğretim okulu mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X}=2.54$) ile annesi yükseköğretim mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X}=2.69$) arasında anlamlı farklılık vardır. Diğer ikili karşılaştırmalar sonucu anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Bu bulgu, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde eşitlik kavramına daha fazla önem verildiği şeklinde yorumlanabilir.

Demokrasi kavramının siyasi partiler alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-440)} = 13.981$, $p<.05$]. Annesi ilköğretim okulu mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X}=2.36$) ile annesi ortaöğretim mezunu öğrencilerin algı puanları arasında ($\bar{X}=2.48$) anlamlı farklılık vardır. Yine annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin algı puanlarıyla ($\bar{X}=2.36$) ile annesi yükseköğretim mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X}=2.59$) arasında anlamlı farklılık vardır. Bu bulgu, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde siyasi partiler kavramına daha iyi algıladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Demokrasi kavramının özgürlük alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-440)} = 12.603$, $p<.05$]. Annesi ilköğretim okulu mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X}=2.57$) ile annesi ortaöğretim mezunu öğrencilerin algı puanları arasında ($\bar{X}=2.66$) anlamlı farklılık vardır. Yine annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin algı puanlarıyla ($\bar{X}=2.57$) ile annesi yükseköğretim mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X}=2.74$) arasında anlamlı farklılık vardır. Bu bulgu, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde özgürlük kavramını daha iyi algıladığı şeklinde yorumlanabilir.

Demokrasi kavramının millî egemenlik alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-440)} = 8.293$,

$p < .05$]. Başka bir anlatımla, öğrencilerin millî egemenlik boyutuna ilişkin görüşleri, annelerinin eğitim düzeyine bağlı olarak farklılaşmıştır. Annesi ilköğretim okulu mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X} = 2.46$) ile annesi ortaöğretim mezunu öğrencilerin algı puanları arasında ($\bar{X} = 2.55$) anlamlı farklılık vardır. Bu bulgu, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe, demokratik davranış içerisinde millî egemenlik kavramını daha iyi algıladıkları şeklinde yorumlanabilir.

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeyi ile demokrasi kavramına ilişkin algıları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan anova sonuçları ile ilgili istatistikler Tablo-4'te gösterilmiştir.

Tablo-4: Babanın Eğitim Düzeyine Göre, Öğrencilerinin Demokrasi Kavramı Algıları

	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Fark*
Eşitlik	Gruplararası	1.857	2	.928	6.770	.001	1-3
	Gruplarıçi	61.158	446	.137			
	Toplam	63.015	448				
Siyasi Partiler	Gruplararası	2.322	2	.996	9.962	.000	1-3
	Gruplarıçi	64.187	446	.100			
	Toplam	66.509	448				
Özgürlük	Gruplararası	1.993	2	.996	9.962	.000	1-3
	Gruplarıçi	44.609	446	.100			
	Toplam	46.602	448				
Millî Egemenlik	Gruplararası	2.544	2	1.272	7.287	.001	1-2
	Gruplarıçi	77.865	446	.175			
	Toplam	80.409	448				

*1=ilköğretim, 2=ortaöğretim, 3=yükseköğretim

	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	S
Eşitlik	ilköğretim	153	2.52	.37
	ortaöğretim	124	2.60	.37
	yükseköğretim	172	2.67	.37
	Toplam	449	2.60	.38
Siyasi partiler	ilköğretim	153	2.36	.42
	ortaöğretim	124	2.43	.37
	yükseköğretim	172	2.53	.35
	Toplam	449	2.45	.39

Özgürlük	ilköğretim	153	2.55	.33
	ortaöğretim	124	2.63	.32
	yükseköğretim	172	2.71	.30
	Toplam	449	2.63	.32
Millî egemenlik	ilköğretim	153	2.43	.44
	ortaöğretim	124	2.57	.39
	yükseköğretim	172	2.60	.41
	Toplam	449	2.54	.42

Demokrasi kavramı eşitlik alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-446)} = 6.770, p < .05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey-HSD Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçlarına göre, babası ilköğretim okulu mezunu öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 2.52$) ile babası yükseköğretim mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X} = 2.67$) arasında anlamlı farklılık vardır. Diğer ikili karşılaştırmalar sonucu anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Bu bulgu, öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde eşitlik kavramını daha iyi algıladığı şeklinde yorumlanabilir.

Demokrasi kavramı siyasi partiler alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-446)} = 9.962, p < .05$]. Babası ilköğretim okulu mezunu öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 36$) ile babası yükseköğretim mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X} = 2.53$) arasında anlamlı farklılık vardır. Diğer ikili karşılaştırmalar sonucu anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Bu bulgu, öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde siyasi partiler kavramını daha iyi algıladığı şeklinde yorumlanabilir.

Demokrasi kavramı özgürlük alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-446)} = 9.962, p < .05$]. Babası ilköğretim okulu mezunu öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 2.55$) ile babası yükseköğretim mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X} = 2.71$) arasında anlamlı farklılık

vardır. Diğer ikili karşılaştırmalar sonucu anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Bu bulgu, öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde özgürlük kavramını daha iyi algıladığı şeklinde yorumlanabilir.

Demokrasi kavramı millî egemenlik alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-446)} = 7.287$, $p < .05$]. Babası ilköğretim okulu mezunu öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 2.43$) ile babası ortaöğretim mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X} = 2.57$) arasında anlamlı farklılık vardır. Yine babası ilköğretim mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X} = 2.43$) ile babası yükseköğretim mezunu öğrencilerin algı puanları ($\bar{X} = 2.60$) arasında anlamlı farklılık vardır. Bu bulgu, öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde millî egemenlik kavramını daha iyi algıladığı şeklinde yorumlanabilir.

Bu sonuçlar İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin anne ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe demokrasi kavramı içerisinde eşitlik, siyasi partiler, özgürlük ve millî egemenlik boyutlarını daha doğru algıladıklarını göstermektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi “İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin algıları, okullarının sosyoekonomik düzeyine göre değişmekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme cevap aranırken yapılan anova sonuçları ile ilgili istatistikler Tablo-5’de verilmiştir.

Demokrasi kavramı eşitlik alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, okulların sosyoekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F_{(2-461)} = 1.084$, $p > .05$]. Alt sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin algı puanları $\bar{X} = 2.56$, orta sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin algı puanları $\bar{X} = 2.60$, üst sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin algı puanları $\bar{X} = 2.62$ ’dir. Aradaki sayısal farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin okullarının sosyoekonomik düzeyi ile eşitlik kavramını algılamaları arasında bir ilişki olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo-5: Okulların Sosyoekonomik Düzeyine Göre, Öğrencilerin Demokrasi Kavramı Algıları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark*
Eşitlik	Gruplararası	.306	2	.153	1.084	.339	-
	Gruplarıçi	65.057	461	.141			
	Toplam	65.363	463				
Siyasi Partiler	Gruplararası	.637	2	.319	2.147	.118	-
	Gruplarıçi	68.427	461	.148			
	Toplam	69.065	463				
Özgürlük	Gruplararası	.140	2	.070	.628	.534	-
	Gruplarıçi	51.443	461	.112			
	Toplam	51.583	463				
Millî Egemenlik	Gruplararası	1.737	2	.868	4.725	.009	2-3
	Gruplarıçi	84.722	461	.184			
	Toplam	86.459	463				

*1=alt, 2=orta, 3=üst

Boyutlar	SED	N	$\bar{X}$	S
Eşitlik	1.Alt	135	2.56	.36
	2.Orta	144	2.60	.36
	3.Üst	185	2.62	.40
	Toplam	464	2.60	.38
Siyasi partiler	1.Alt	135	2.39	.41
	2.Orta	144	2.44	.39
	3.Üst	185	2.48	.36
	Toplam	464	2.44	.39
Özgürlük	1.Alt	135	2.62	.32
	2.Orta	144	2.61	.37
	3.Üst	185	2.65	.31
	Toplam	464	2.63	.33
Millî egemenlik	1.Alt	135	2.50	.40
	2.Orta	144	2.46	.44
	3.Üst	185	2.60	.44
	Toplam	464	2.53	.43

Demokrasi kavramı eşitlik alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, okulların sosyoekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F_{(2,461)} = 1.084$,

$p > .05$]. Alt sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin algı puanları $\bar{X} = 2.56$, orta sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin algı puanları $\bar{X} = 2.60$, üst sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin algı puanları $\bar{X} = 2.62$ 'dir. Aradaki sayısal farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin okullarının sosyoekonomik düzeyi ile eşitlik kavramını algılamaları arasında bir ilişki olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Demokrasi kavramı siyasi partiler alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, okulların sosyoekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F_{(2-461)} = 2.147$, $p > .05$]. Başka bir anlatımla, öğrencilerin siyasi partiler boyutuna ilişkin görüşleri, okulların sosyoekonomik düzeyi bağlı olarak farklılaşmamıştır. Bu bulgu, öğrencilerin okullarının sosyoekonomik düzeyi ile siyasi partiler kavramını algılamaları arasında bir ilişki olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Demokrasi kavramı özgürlük alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, okullarının sosyoekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F_{(2-461)} = .628$, $p > .05$]. Alt sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin algı puanları $\bar{X} = 2.62$, orta sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin algı puanları $\bar{X} = 2.61$, üst sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin algı puanları $\bar{X} = 2.65$ 'dir. Aradaki sayısal farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin okullarının sosyoekonomik düzeyi ile özgürlük kavramını algılamaları arasında bir ilişki olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Demokrasi kavramı millî egemenlik alt boyutuna ilişkin öğrencilerin algıları, okullarının sosyoekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-461)} = 4.725$, $p < .05$]. Başka bir anlatımla, öğrencilerin millî egemenlik boyutuna ilişkin görüşleri, okullarının sosyoekonomik düzeyine bağlı olarak farklılaşmıştır. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey-HSD Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçlarına göre, orta sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 2.46$) ile üst sosyoekonomik düzeyde okuldaki öğrencilerin

puanları ($\bar{X} = 2.60$) arasında anlamlı farklılık vardır. Diğer ikili karşılaştırmalar sonucu anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Bu bulgu, öğrencilerin okullarının sosyoekonomik düzeyi yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde millî egemenlik kavramını doğru algıladığı şeklinde yorumlanabilir.

Okulların sosyoekonomik düzeyleri ve öğrencilerin demokrasi kavramına ilişkin algıları arasındaki ilişkiye baktığımızda eşitlik, siyasi partiler ve özgürlük boyutunda bir fark olmadığı görülmüştür. Millî egemenlik boyutunu ise üst sosyoekonomik düzey okul öğrencilerinin daha doğru algıladığı görülmektedir. Bu sonuç Atasoy'un (1997) demokratik davranış ve tutumlara sosyoekonomik çevre değişkeninin üst sosyal çevre lehine anlamlı oranda etki ettiği sonucuna vardığı çalışmasını kısmen destekler niteliktedir.

6. Sonuç ve Öneriler

6.1. Sonuç

İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin demokrasi algılarını tespit etmeye yönelik bu araştırmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1. Öğrencilerin demokrasi kavramı içerisinde eşitlik, siyasi partiler, özgürlük ve millî egemenlik ile ilgili bazı konuları yanlış algıladıkları bulunmuştur.
2. Demokrasi kavramının eşitlik ve millî egemenlik boyutlarını ilköğretim 8. sınıf kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha iyi anladıkları bulunmuştur. Demokrasi kavramının siyasi partiler ve özgürlük boyutunda cinsiyetin, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin algıları etkileyen bir faktör olmadığı bulunmuştur.
3. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe demokrasi kavramını daha iyi anladıkları bulunmuştur.
4. Öğrencilerin okullarının sosyoekonomik düzeyi ile demokrasi kavramı içerisinde eşitlik, siyasi partiler ve özgürlük boyutlarını anlamaları arasında bir ilişki

bulunamamıştır. Ancak okullarının sosyoekonomik düzeyini yükseldikçe, demokrasi kavramı içerisinde millî egemenlik boyutunu daha iyi anladığı görülmüştür.

6.2. Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1.Öğretmenlerin hizmetöncesi eğitimlerinde demokrasi ve insan hakları ve bunların öğretimini içeren zorunlu ders yada dersler görmelidirler. Bu dersler yalnızca sosyal bilgiler öğretmenleri için değil eğitim fakültelerinin tüm anabilim dallarında okutulmalıdır.

2.Öğretmenlere hizmetiçi eğitim çalışmaları aracılığıyla demokrasi ve öğretimi konusunda bilgilendirilmelidir.

3.Öğrencilerin demokratik davranışları öğrenebilmeleri için okul ortamında demokrasinin yaşıyor ve yaşatılıyor olmasına dikkat edilmelidir.

4.Anne-babalara, evde demokratik ortamın sağlanmasına yönelik kurs yada seminerler düzenlenebilir.

Kaynaklar

- Arseven, A.D. (2001). *Alan Araştırma Yöntemi İlkeler, Teknikler, Örnekler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atasoy, A. (1997). *İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bilgen, H.N. (1994). *Çağdaş ve Demokratik Eğitim. (2. Baskı)*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Bülbül, S. (1989). *Demokrasi Eğitiminde Öneriler (Panel II)*. Demokrasi İçin Eğitim, Ankara: TED Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. (1989). *Ortaöğretimde Demokrasi Eğitimi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Cılga, İ. (2001). Demokrasi, İnsan Hakları Kültürü ve Çocuk Hakları. *Millî Eğitim Dergisi*. Sayı: 151.

- Doğan, İ. (2001). *Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Geray, C. (1993). İnsan Hakları İçin Eğitim. *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt:XV.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gülmez, M. (1994). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Oğuzkan, F. (1989). Demokrasi Eğitiminde Öneriler. *Demokrasi İçin Eğitim*. Ankara: TED Yayınları.
- Torney-Purta, J., Schwille, J. and Amadeo, J. (1999). *Civic Education Across Countries: Twenty-four National Case Studies From The IEA Civic Education Project*. Amsterdam: IEA.
- Torney-Purta, J., Lehmann,R., Oswald, H.,and Schulz,W. (2001). *Citizenship and Education In Twenty-eight Countries: Civic Knowledge and Engagament At Age Fourteen*. Amsterdam: IEA. ISBN: 90 5166 834 1.
- Şaylan, G. (1998). *Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişmesi*. Ankara: TODAİE.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.